

גמרא סדורה

מסכת ערין

פרק א' - "הפּל מְעַרְיָכִין"

לימוד פרק זה

מוקדש לע"נ דניאל נתנאל קדוש

בן יצחק וסופיה ויואנה ברכה

ח' סיון תשע"ט

דניאל התגורר בישוב מעון. היה נער מלא חיים ושמחה, חסד ויצירה, מדרך בבני עקיבא, אוהב תורה ושותה בצמא לימודה.

היה עובד ה' נלהב, כיבד את השבת עוד לפני הגיעו למצוות, בין היתר בלבוש חליפה, למרות שלא למד כך מהוריו, והקפיד להיות לבוש היטב ומסודר כיאה לבן מלך.

נשמה גדולה, עם רגישות גבוהה לזולת. היה רגיש לנשמתו של כל יהודי. שימח כל מי שבסביבתו והאיר פנים לכל אדם, כולל בטרמפיאדה וכולל קופאיות בחנויות..

תהא מנוחתו עדין

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

עם רש"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק וינט

טל' - 0526071122

דואר ליה vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות שמורות לעמותת "וכל בניין לימודי ה" ולדניאל ברק וינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרות רווח.

י"ג ניסן תשע"ט

מסכת ערכין פרק א' - "הכל מעריכין"

1. ב, א

בא

מתניתין

רש"י

הכל מעריכין! (ויקרא כז, א-ח) **ונעריכין.**

נודרין ונידריין: בהנים,

לוים,

וישראלים,

נשים,

ועבדים.

טומטום,

ואנדרוגינוס: נודרין ונידריין,

ומעריכין,

אבל לא נעריכין - שאינו נערך אלא הנדר ודאי, ונקבה ודאית.

חרש,

שוטה,

וקטן - נידרין ונעריכין,

אבל: לא נודרין,

ולא מעריכין - מפני שאין בהם דעת.

גמרא

"הכל מעריכין" - לאתויי מאי?

לאתויי מופלא סמוך לאיש.

"נעריכין" - לאתויי מאי?

לאתויי מנוול, ומוכה שחין.

סלקא דעתך אמינא: **"נדר בערקה"** (ויקרא כז, ב) פתיב,

כל שישנו בדמים - ישנו בעריכין,

וכל שאינו בדמים - אינו בעריכין,

קא משמע לן: **"נפשית"** - כל דהו.

"נודרין" - לאתויי מאי?

"נידריין" איצטריך ליה

"נידריין" - לאתויי מאי?

אי לאתויי: טומטום ואנדרוגינוס - בהדיא קתני להו!

ואי לאתויי: חרש שוטה וקטן - בהדיא קתני להו!

אי לאתויי: פחות מבן חודש - בהדיא קתני להו!

ואי לאתויי נכרי - בהדיא קתני להו!

לעולם לאתויי פחות מבן חודש,

ותני והדר מפרש.

מתני'

הכל מעריכין. ערך כתוב בפרשה. (נדר דמי עלי ושמים אותו כעבד הנמכר בשוק):

מעריכין. אם אמר על אחד ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני כפי שניו שהערך ניתן לפי השנים הכתוב בפי ערכין ואחר שנות הנערכים הולכים:

נערכים. אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליו ערך פלוני עלי:

נודרין. דמי פלוני עלי:

נידריין. דמי עלי או אם אמר אחר עליו דמי פלוני עלי:

נשים ועבדים. ומשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד:

וטומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידריים. שהרי יש להם דמים:

מעריכין. את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותנין ערך אותו פלוני:

אבל לא נעריכין. אם אמר ערכי עלי או אם אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי לא אמר כלום שאין להם ערך שזכר ונקבה אמורין בפרשה:

גמ'

מופלא סמוך לאיש. בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך לאיש ואינו איש עד שיביא שתי שערות ומופלא קרי ליה על שם שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש כדקתני בפי יוצא דופן במסכת נדה (דף מה):

נעריכין לאתויי מאי. כלומר הכל דקאי נמי אנעריכין דאכולה מתניי קאי הכל הנעריכין לאתויי מאי:

נדר בערכן כתיב. (נפשות משמע) איתקש ערכין לדמים ומנוול ומוכה שחין אינן בדמים ונודרין את אחרים אבל לא נידרין דאין שוים כלום:

נפשות. משמע כל שהוא נפש: כולו הנך דמייתי תיובתא תני להו במתניתין בהדיא:

תני והדר מפרש. והוא הדין נמי מצוי למנקט חד מהנך אלא חד מתרתי תלת נקט ל"א להכי נקט האי משום דפליגי רבנן ור"מ בהאי פירקא (לקמן דף ה.) המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו אדם יודע שאין ערך לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים וחכ"א לא אמר כלום ולהכי סתמה ברישא לאשמועי ממשנה יתירא דאפי' לרבנן היכא דאמר דמיו עלי יש לו דמים ונותן דמיו מפי מורינן:

¹ א וידבר ה' אל משה לאמור. ב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערקה נפשית לה'. ג והיה ערקה הנדר מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערקה המשמים שקל כסף בשקל הקדש. ד ואם נקבה הוא והיה ערקה שלשים שקל. ה ואם מבין חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערקה הנדר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים. ו ואם מבין חדש ועד בן חמש שנים והיה ערקה הנדר חמשה שקלים כסף ולנקבה ערקה שלשת שקלים כסף. ז ואם מבין ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערקה חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים. ח ואם מן הוא מערקה והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריקנו הכהן

2. ב, א-ב

רש"י

יורש. אדם שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת: **קרבנו**. גבי סמיכה כתיבי תלתא קרבנו גבי שלמים בויקרא ודריש ר' יהודה לחד מינייהו קרבנו ולא קרבן אביו: **תחלת הקדש**. תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו: **סוף הקדש**. סמיכה שהוא סמוך לשחיטה: **כל בעלי חוברין**. חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליו: **לית ליה**. דס"ל אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה: **עובד כוכבים וחבירו**. דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים ולא על קרבן ישראל חבירו: **מחד קרא נפקי**. דהני לאו קרבנו נינהו אבל אביו איצטריך קרא דסד"א קרבנו קרינא ביה הואיל ויורש הוא: **שכל הענין**. של תמורה: **מה סופינו**. ממה סופינו לרבות את האשה (בקרבה) שאם המירה בקרבה יהא מומר:

["הכל: מעריכין ונערכין"].

"הכל סומכין" (מנחות צג.) - לאתווי מאי?

לאתווי יורש, ודלא כרבי יהודה.

"הכל ממירין" (תמורה ב.) - לאתווי מאי?

לאתווי יורש, ודלא כרבי יהודה.

דתניא:

"יורש - סומך,

יורש - מימר.

רבי יהודה אומר:

יורש - אינו סומך,

יורש - אינו מימר."

מאי טעמא דרבי יהודה?

"קרבנו"² (ויקרא ג, ב) - ולא קרבן אביו,

וייליף תחלת הקדש מסוף הקדש,

מה סוף הקדש יורש - אינו סומך,

אף תחלת הקדש יורש - אינו מימר.

ורבנו?

"המר ימיר"³ (ויקרא כו, י) - לרבות את היורש,

וילפינן סוף הקדש מתחלת הקדש:

מה תחלת הקדש יורש - מימר,

אף סוף הקדש יורש - סומך.

ורבנו, האי "קרבנו" - מאי עבדי ליה?

מיבעי ליה "קרבנו" ולא קרבן גוי,

"קרבנו" - ולא קרבן חבירו,

"קרבנו" - לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה.

ורבי יהודה לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה לית ליה.

ואי נמי אית ליה,

גוי, וחבירו, מחד קרא נפקי, אייתרי להו תרי: חד - "קרבנו" - ולא קרבן אביו,

ואידך - לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה.

ורבי יהודה, האי "המר ימיר" (ויקרא כו, י) מאי עבדי ליה?

מיבעי ליה לרבות את האשה.

דתניא:

"לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר,

מה סופינו לרבות את האשה?

תלמוד לומר: "ואם המר ימיר"."

ורבנו?

מ"ואם".

ורבי יהודה?

"ואם" לא דריש.

² וסמך ידו על ראש קרבנו ושטחו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב
³ לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר פהמה בכהמה והיה הוא ותמונתו יהיה קדש

3. ב, ב - ג, ג

רש"י

שאינו צריך לאמו. מפרש במסכת סוכה (דף כח:): שניעור משנתו ואינו קורא אימא: מי שחציו עבד וכו'. אבל עבד גמור פטור דכתיב את פני האדון ה' מי שאין לו אדון אלא הוא: ולרבינא דאמר כו'. בפרק קמא דחגיגה (דף ד.) ומייתי לה מסיפא דמתניתין דהתם קתני ועבדים שאינן משוחררין: חיגר. פטור מן הראייה דרגלים כתיב פרט לבעלי קבין: הניחא למאן דאמר. בפ"ק דחגיגה (דף ט.) דהא דקתני התם חוגג והולך את כל הרגל משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה שני לראשון ושלישי לשני אלמא כל חד וחד חשיב באפי נפשיה דהא אית להו תשלומין ואיכא למימר דמאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב: תשלומין לראשון. למי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב מקריב כל שבעה ומי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב דהא כולן אינן תשלומין: אלא לראשון מאי איכא למימר: יראה יראה. יראה כתיב וקריטא יראה כדרך שהקדוש ב"ה בא לראות אותך והוא שלם בשתי עיניו כך בא ליראות שיהא הוא נראה לך בשתי עיניך:

"הכל חייבין בסוּבָה" - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי קטן שאינו צריך לאמו.

דתנן:

"קטן שאינו צריך לאמו - חייב בסוּבָה" (סוכה כח.).

"הכל חייבין בלולב" - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי קטן היודע לנגע.

דתנן:

"קטן היודע לנגע - חייב בלולב" (סוכה מב.).

"הכל חייבין בציצית" - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי קטן היודע להתעטף.

דתנא:

"קטן היודע להתעטף - חייב בציצית".

"הכל חייבין בתפילין" - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי קטן היודע לשמור תפילין.

דתנא:

"קטן היודע לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין".

"הכל חייבין בראייה" - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ולרבינא דאמר: מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור מן הראייה - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני.

הניחא למאן דאמר: כולן תשלומין זה לזה. אלא למאן דאמר: כולן, תשלומין לראשון - לאיתוויי מאי?

לאיתוויי סומא באחת מעיניו.

ודלא כי האי תנא,

דתנא:

"וחנן בן דהבאי אומר משום רבי יהודה:

סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר: (שמות כג, יז),

"יראה" ⁵ - "יראה",

כדרך שבא לראות כך בא ליראות,

מה לראות - בשתי עיניו,

⁴ שיטה מקובצת

⁵ שלש פעמים בשנה יראה כל וכוף אל פני האדון ה'

אף ליראות - בשתי עיניו.

ואיבעית אימא:

לעולם לאיתווי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ודקא קשיא לך דרבינא, לא קשיא:

כאן - במשנה ראשונה,

כאן - במשנה אחרונה.

דתנן:

"מי שחציו עבד וחציו בן חורין - עובד את רבו יום אֶחָד, וְאֵת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד, דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל.

אֲמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי:

תִּיקַנְתֶּם אֶת רְבוֹ, אֶת עַצְמוֹ לֹא תִיקַנְתֶּם!

לִישָׂא שְׁפָחָה - אֵינוֹ יִכּוֹל,

בֵּת חוֹרִין - אֵינוֹ יִכּוֹל,

יִבְטַל? וְהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפָרְיָהּ וּרְבִיָּהּ,

שְׁנַאֲמַר: "לֹא תְהוּ בְרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה"⁶ (ישעיהו מה, יח)!

אֶלָּא, מִפְּנֵי תִיקוּן הָעוֹלָם,

בּוֹפִין אֶת רְבוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל חֲצֵי דָמָיו.

וְחִזְרוּ בֵּית הַלֵּל לְהוֹרוֹת בְּדְבָרֵי בֵּית שְׁמַאי" (גיטין מא.-:).

"הכל חייבין בתקיעת שופר" - לאיתווי מאי?

לאיתווי קטן שהגיע לחינוך.

דתנן:

"אין מעבדין את הקטן מלתקוע ביום טוב" (ראש השנה לד:).

"הכל חייבין במקרא מגילה",

"הכל נשרין לקרות את המגילה" (מגילה יט:) - לאיתווי ^מאי?

גא

לאיתווי נשים, וכדרבי יהושע בן לוי,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

נשים - חייבות במקרא מגילה,

שאף הן היו באותו הנס.

"הכל חייבין בזימון" - לאיתווי מאי?

לאיתווי נשים ועבדים.

דתנא:

"נשים מזמנות לעצמן,

ועבדים מזמנין לעצמן".

"הכל מצטרפין לזימון" - לאיתווי מאי?

לאיתווי קטן היודע למי מברכין.

רש"י

במשנה ראשונה. קודם שהודו ב"ה היה בחזקת עבד אבל אחר שחזרו להודות הואיל ובידינו לשחררו כמשוחרר דמי שאין רשות רבו עליו ולא קרינא ביה אדון אחר:

שהגיע לחינוך. פלוגתא היא בפרק בתרא דיומא (דף פב.) חד אמר כבר (שית) [שמונה] כבר (שבע) [תשע] וחד אמר כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו לשעות: לאתווי נשים. שחייבות במקרא מגילה וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם:

מזמנות לעצמן. שלש נשים וכן שלשה עבדים אבל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ובעבדים שאין הנשים אומרות ברית ואין העבדים אומרים על נחלתנו:

⁶ מי מה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד

רש"י

איש איש. כי יהיה זב מבשרו וגוי (ויקרא טו):
מכרת. (זכרת) דהאי קרא בנכנס טמא למקדש כתיב ומחייב ליה כרת ולהכי כתיב איש למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא אבל טמא הוא לטמא אוכלין ומשקין כגדול:

דאמר רב נחמן:

קטן היודע למי מברכין - מזמנין עליו.

"הכל מטמאין בזיבה" - לאתויי מאי?

לאתויי תינוק בן יומו.

דתניא:

"איש"⁸ (ויקרא טו, ב) מה תלמוד לומר: **"איש איש"**?

לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה,

דברי רבי יהודה.

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אינו צריך,

הרי הוא אומר: **"הזב את זובו ולנקבה"**⁹ (ויקרא טו, לב-לג),

"לזכר" - כל שהוא זכר, בין קטן בין גדול,

"לנקבה" - כל שהיא נקבה, בין קטנה בין גדולה.

אם בן, מה תלמוד לומר: **"איש איש"**?

דברה תורה כלשון בני אדם.

"הכל מטמאין בטמא מת" - לאתויי מאי?

לאתויי קטן.

סלקא דעתך אמינא: **"איש אשר יטמא ולא יתחטא"**¹⁰ (במדבר יט, כ),

"איש" - אין

קטן - לא,

קא משמע לו: **"ועל הנפשות אשר היו שם"**¹¹ (במדבר יט, יח).

אלא **"איש"** למעוטי מאי?

למעוטי קטן מכרת.

"הכל מטמאין בנגעים" - לאתויי מאי?

לאתויי קטן.

סלקא דעתך אמינא: **"איש צרוע"**¹² (ויקרא יג, מד) כתיב,

איש - אין,

קטן - לא,

קא משמע לו.

ואימא הכי נמי!

"אדם כי יהיה בעור בשרו"¹³ (ויקרא יג, ב) מכל מקום.

⁷ שיטה מקובצת

⁸ דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש מי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא

⁹ לב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה. לג והיה בנדתה והזב את זובו ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה

¹⁰ ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל מי את מקדש ה' טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא

¹¹ ולקח אוזב וטבל במים איש טהור והזה על האהל ועל כל הפלים ועל הנפשות אשר היו שם ועל הנגע בעצם או בקהל או בקבר

¹² איש צרוע הוא טמא הוא טמא וטמאנו הכהן בראשו נגעו

¹³ אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת והזבא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים

כ"י

והצרוע. משמע צרוע אחרינא לרבות את האשה :
א"כ למה נאמר איש לענין שלמטה. דמשמע איש ולא אשה ולא אטמא יטמאנו קאי דהתם אפי' אשה אלא אקרא דלמטה קאי דמשתעי בפריעה ופרימה :
הכל רואין והכל כשרים לראות. חדא הוא ולא גבי הדדי תניא :
דמסברי ליה וסבר. הלכות נגעים :
שאינו בקי. והולך תלמיד חכם ישראל ורואה עמו ואומר לו אמור טמא והוא אומר טהור והוא אומר שהטומאה והטהרה תלויה במאמר הכהן והכי תניא בת"כ :
והאמר מר. בפרק קמא דשבועות (דף ו.) :
לקדש. לערב מים חיים באפר חטאת טעמייהו דרבנן ורבי יהודה מפרש במס' יומא בפרק טרף בקלפי (דף מג.) :
ערל. שמתו אחיו מחמת מילה :
שהזה. ממי חטאת על הטמא :
הזאתו כשרה. טעמא מפרש ביבמות בפי הערל (דף עב.) :
מדי דהוה אטבול יום שפסול בתרומה וכשר בפרה :
תרי הכל שוחטין איכא בפרק קמא דחולין (דף ב. ודף טו.) :
הכל מעלין. בפרק בתרא דכתובות (דף קי.) :

ואלא "איש" למה לי?

לכדתנאי:

"איש" (ויקרא יג, מד) - אין לי אלא איש,

אשה - מניין?

בשהוא אומר: "והצרוע"¹⁴ (ויקרא יג, מה) - הרי כאן שנים,

אם כן, מה תלמוד לומר "איש"?

לענין של מטה: איש - פורע, ופורם,

ואין האשה - פורעת ופורמת".

"הכל רואין את הנגעים"

"הכל כשרין לראות את הנגעים" - לאתווי מאי?

לאתווי שאינו בקי בהן ובשמותיהן.

והאמר מר: "אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים!"

אמר רבינא:

לא קשיא:

הא - דמסברי ליה וסבר,

הא - דמסברי ליה ולא סבר.

"הכל כשרין לקדש" (פרה, ה, ד) - לאתווי מאי?

לרבי יהודה - לאתווי קטון,

ולרבנן - לאתווי אשה.

דתנן:

"הכל כשרין לקדש,

חוט מ: חרש,

שוקה,

וקטן.

רבי יהודה: מבשר - בקטן,

ופוסל - באשה,

ובאנדרוגינוס" (פרה, ה, ד).

"הכל כשרין להזות" (פרה יב, י) - לאתווי מאי?

לאתווי ערל, וכדרבי אלעזר,

דאמר רבי אלעזר: ערל שהזה הזאתו כשרה.

"הכל שוחטין" (חולין ב, טו:) - לאתווי מאי?

חדא - לאתווי כותי,

וחדא - לאתווי ישראל משומד.

"הכל מעלין לארץ ישראל" (כתובות קי:) - לאתווי מאי?

¹⁴ והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא

לְאֶתְוֵי עֲבָדִים.

רש"י

לאתווי עבדים. שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בא"י כופין את רבו להעלותו:
מנוה היפה. דח"ל:
לנוה הרעה. דא"י ואין אשתו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושלים:

וּלְמֵאן דְּתַנִּי "עֲבָדִים" בְּהִדְיָא - לְאֶתְוֵי מַאי?

לְאֶתְוֵי מְנוּה הַיְפָה לְנוּה הָרַעָה.

"וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאֵין" (כתובות קי:) - לְאֶתְוֵי מַאי¹⁵?

לְאֶתְוֵי עֶבֶד שְׁבֵרַח מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ.

"הַכֹּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם" (כתובות קי:) - לְאֶתְוֵי מַאי¹⁶?

לְאֶתְוֵי מְנוּה הַיְפָה לְנוּה הָרַעָה

"וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאֵין" - לְאֶתְוֵי מַאי?

לְאֶתְוֵי מְנוּה הָרַעָה לְנוּה הַיְפָה.

¹⁵ שיטה מקובצת

¹⁶ שיטה מקובצת

4. ג, ב - ד, א

רפ"י

[פשיטא]. עד השתא דריש הכל לאתויי מאי ומהשתא דריש הנך דתני כהנים לויים וישראלים וקא בעי פשיטא אי הנך לא ליחייבו מאן ליחייב:

ובני עבודה נינהו. ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה שאין נזקקין לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל אימא לא ניחייבו: **קמ"ל.** דאע"ג דלא אפשר להו כעין תדורו כי היכי דאפשר להו מיחייבי ובעידן עבודה פטירי שלא בעידן עבודה מיחייבי:

כיון דאישתרי להו כלאים. בעידן עבודה דאבנט של כלאים היה דכתיב (שמות טז) ואת האבנט שש משזר ומדשש כיתנא תכלת עמרא במסכת יומא (דף עב):

שלא יהא דבר חוצץ בין בגדי כהונה לבשרו. ותפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף כדאמר במנחות בהקומץ רבה (דף לו:): דתחת בגדיו בעינן דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות: ציץ מונח על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס:

"הכל חייבין בסוכה כהנים לויים וישראלים".

פשיטא, אי הני לא מחייבי, מאן מיחייבי?

כהנים איצטריקא ליה,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתבי: **"בסמות תשבו"**¹⁷ (ויקרא כג, מב).

ואמר מר: **"תשבו שבעת ימים" - נעין תדורו.**

מה דירה איש ואשתו,

אף סוכה איש ואשתו,

והני כהנים, הואיל ובני עבודה נינהו לא ליחייבו,

קא משמע לן: נהי דפטירי בשעת עבודה,

בלא שעת עבודה - חייבי מיחייבי, מידי דהוה אהולכי דרכים,

דאמר מר: **"הולכי דרכים: ביום - פטורין מן הסוכה ביום, וחיבים בלילה"**.

"הכל חייבין בציצית, כהנים לויים וישראלים".

פשיטא!

כהנים איצטריד ליה,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתבי **"לא תלבש שעטנו ... גדלים תעשה לך"**¹⁸ (דברים כב, יא-יב),

מאן דלא אישתרי כלאים לגביה בלבישה הוא דמחייב במצות ציצית,

והני כהנים, הואיל ואישתרי כלאים לגביהו - לא לחייבו,

קא משמע לן: נהי דאישתרי בעידן עבודה,

בלא עידן עבודה - לא אישתרי.

"הכל חייבין בתפילין, כהנים לויים וישראלים".

פשיטא!

כהנים איצטריד ליה,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתבי **"וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עינך"** (דברים ו, ח),

כל דאיתיה במצוה דיד, איתיה במצוה דראש,

והני כהנים, הואיל וליתנהו במצוה דיד,

דכתיב: **"ולבש על בשרו"**¹⁹ (ויקרא ו, ג) שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו,

אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו,

קא משמע לן: דלא מעכבי אהדדי.

קדתנו:

"תפלה של יד - אינה מעכבת של ראש,

ושל ראש - אינה מעכבת של יד" (מנחות לח.).

ומאי שנא דיד, דכתיב: **"ולבש על בשרו"** (ויקרא ו, ג),

ראש נמי כתיב: **"ושממת המצנפת על ראשו"**²⁰ (שמות כט, ו)!

תנא:

"שערו הנה נראה בין ציץ, למצנפת,

ששם מניח תפילין".

¹⁷ בסמת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסמת

¹⁸ יא לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יהדו. יב גדלים תעשה לך על ארבע נגפות מסותך אשר תכסה בה

¹⁹ ולבש הכהן מודו בד וממנסי בד ולבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח

²⁰ ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נור הקדש על המצנפת

רש"י

יום תרועה. משמע יום אחד בלבד:
ולברכות. שהיו נמי אומרים ביום הכפורים של שנת היובל מלכיות זכרונות שופרות:
מוכרין לעולם. אפי' בשנת היובל עצמה אם מכרו קרקע שלהם מכורה היא ואילו גבי ישראל תניא בגמ' בפי' בתרא (לקמן כט): ובשנת היובל לא ימכור ואם מכר אינה מכורה והמעות חוזרין וגבי כהנים תנן מוכרין לעולם דמכורה ויוצאה והמעות שלהן דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל דודאי הדרא דכתיב ואשר יגאל מן הלויים ואמרינן בפי' בתרא (שם דף כט): ממכרו יוצא בחנם:
וגואלין לעולם. אם מכרו שדה גואלין אותה מיד וישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים כדכתיב במספר שני תבואות ימכר לך:
נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות. כלומר בכל דין השמטת קרקעות דהא תנן מוכרין לעולם: והך אכילת קדשים משום כפרה הוא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין (יומא סח): אימא לא תיבעי זימון קמ"ל כו':

"הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים לויים וישראלים".

פשיטא!

כהנים איצטריכא ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב **"יום תרועה יהיה לכם"**²¹ (במדבר כט, א), מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא - חייב, והני כהנים, הואיל ואיתנהו בתקיעה כוליה שתא, דכתיב: **"תקעתם בחצצרת על עלתיכם"**²² (במדבר י, י) אימא לא ליחייבו.

מי דמי?!

התם - תצוצרות,

הכא שופר!

איצטריד,

סלקא דעתך אמינא:

הואיל ותנן: **"שנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות"** (ראש השנה כו:), דאיתיה במצות יובל, איתיה במצות ראש השנה, דליתיה במצות יובל ליתיה במצות ראש השנה, והני כהני, הואיל וליתנהו במצות יובל, דתנן: **"כהנים ולויים - מוכרין לעולם, וגואלין לעולם"**, אימא במצות ראש השנה נמי לא ליחייבו, קא משמע לן: נהי דליתנהו בהשמטת קרקע, בהשמטת כספים ובשילוח עבדים מיהא איתנהו.

דא

"הכל חייבים במקרא מגילה, כהנים לויים וישראלים".

פשיטא!

לא צריכא ליבטיל עבודתם, וכדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: כהנים בעבודתם, ולויים בדוכנן, וישראל במעמדן - מבטלין עבודתם, ובאין לשמוע מקרא מגילה.

"הכל חייבין בזימון, כהנים לויים וישראלים".

פשיטא!

לא צריכא דקאכלי קדשים. סלקא דעתך אמינא: **"ואכלו אותם אשר פפר בהם"**²³ (שמות כט, לג) אמר רחמנא, והא כפרה היא, קא משמע לן: **"ואכלת ושבעת"**²⁴ (דברים ה, י) אמר רחמנא, והא איתנהו.

"הכל מצטרפין לזימון, כהנים לויים וישראלים".

²¹ ובחדש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם
²² וקיום שמתחכם ובמועדיכם ובראשי החדשים ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם
²³ ואכלו אותם אשר פפר בהם למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל פי קדש הם
²⁴ ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך

רַש"י

מצטרפין כו'. אי אכיל חד כהן
 וחד לוי וחד ישראל כהן בהדי זר
 מצוי למיכל מן החולין הלכך
 מצטרפין:

לא נצרכא אלא לבן בוכרי.
 בסיפא דמילתא מפרש הא
 דרבא:

ששוקל. שקלים באחד באדר:
 אינו חוטא. כדמפרש לקמן דלא
 הוו חולין בעזרה אע"ג
 דלכתחילה לא מיחייב דכתיב
 (שמו' לח) לכל העובר על
 הפקודים ושבת לוי לא נפקד:
 חוטא. מפרש במס' שקלים (דף
 ג.) דכתיב זה יתנו זה בנימטריא
 י"ב שבטים דהיינו נמי שבת לוי
 דכל העובר מפרש כל העובר בים
 סוף:

אלא שהכהנים דורשין מקרא
 זה לעצמן. להנאתן ושלא כדין:
 שלנו הוא. שהרי מתרומת
 הלשכה הן באין ואם אנו שוקלין
 ללשכה נמצאת מנחת העומר
 ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו
 והיאך נאכלין הכתיב לא תאכל
 ולדין לית לן הך דרשא דהאי
 כליל תהיה במנחת כהן גרידתא
 כתיב אבל במנחת צבור זיל בתר
 רובא. דמסר להו לצבור וכו'.
 והלכך לבן בוכרי דפטר להו
 לכהנים משקלים איצטריך
 מתני' למתני דכהן שהעריך
 עצמו או את אחר נותן את הערך
 כישאל דסד"א כו' קמ"ל דלא
 גמירי:

לא יהו פחותין מסלע. דעני
 בערכין נידון בהשג יד דכתיב
 (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד
 הנודר וגו' ופחות מסלע לא יתן
 לעולם כדאמר בפ' שני (לקמן ז):
 אין בערכין פחות מסלע ומייתי
 טעמא מהאי קרא וכיון דלהכי
 אתא לא הוה ס"ד למדרש
 לדרשא אחרייתי למפטר כהנים
 מערכין ומתני' לא איצטריך:

כהנים נפטרו מפדיון הבן בפ"ק
 דבכורות (ד.) מק"ו אם פטרו
 את של ישראל במדבר ק"ו את
 של עצמן: ה"נ דליתנהו באיל
 אשם. והא ישראל נינהו אלא
 ודאי הכי לא דרשי' ואכתני מתני'
 למה לי למיתני כהנים ולוים
 וישראלים:

פְּשִׁיטָא!

לא צריכא דקאכלי כהנים תרומה או קדשים, וזר קאכיל חולין.
 סְלָקָא דַּעְתָּךְ אַמִּינָא: הוּאִיל וְאִי בְּעֵי זֶר לְמִיכַל בְּהַדִּי כִּהֵן לֹא מְצִי אַכִּיל,
 אִימָא לֹא לִיצְטְרִיךְ,
 קָא מְשַׁמַּע לָן: נְהִי דִזֶר בְּהַדִּי כִּהֵן - לֹא מְצִי אַכִּיל,
 כִּהֵן בְּהַדִּי זֶר - מְצִי אַכִּיל.

"הכל מעריבין, כהנים לויים וישראלים".

פְּשִׁיטָא!

אָמַר רַבָּא:

לֹא נִצְרַכָּא אֶלָּא לְבֵן בּוֹכְרִי.

דַּתְנֵן:

"אמר רבי יהודה:

העיד בן בוכרי ביבנה: כל כהן ששוקל - אינו חוטא.

אמר לו רבן יוחנן בן זבאי:

לא בן, אלא כל כהן שאינו שוקל - חוטא,

אלא שהכהנים, דורשין מקרא זה לעצמן:

"וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל" (ויקרא ו, טז) (שקלים א, ד).

הוּאִיל וְעוֹמֵר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, שְׁלֵנוּ הֵם - הֵיאָךְ הֵם נֶאֱכָלִין!

וּלְבֵן בּוֹכְרִי נְמִי, כִּיֵּן דְלִכְתַּחֲיִלָּהּ לֹא מִיחַיְיבִי לְאִיתוּי,

כִּי מִיִּיתֵי נְמִי חוּטָא הוּא, דְקָא מְעַיִל חוּלִין לְעוֹרָה!

דְמִיִּיתֵי לְהוּ וּמְסַר לְצַבּוֹר.

סְלָקָא דַּעְתָּךְ אַמִּינָא:

הוּאִיל וְכַתִּיב: "וְכָל עֲרֹכָךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ"²⁵ (ויקרא כז, כה),

כָּל דְאִיתִיה שְׁקָלִים - אִיתִיה עֲרֹכִין,

וְהִנֵּי כֹהֲנִים, הוּאִיל וְלִיתְנָהוּ בְּשֶׁקֶלִים - לִיתְנָהוּ בְּעֲרֹכִין,

קָא מְשַׁמַּע לָן.

אָמַר לִיה אַבְי:

הַאי "וְכָל עֲרֹכָךְ" (ויקרא כז, כה) - ל"כָּל עֲרֹכִין שְׁאֵתָהּ מְעַרְיָךְ - לֹא יִהְיֶה פְּחוּתִין מְסַלְע" הוּא דַּאֲתָא!

אֶלָּא אָמַר אַבְי:

איצטריך,

סְלָקָא דַּעְתָּךְ אַמִּינָא: הוּאִיל וְכַתִּיב: "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֲרֹכָךְ"²⁶ (במדבר יח, טז),

כָּל דְאִיתִיה בְּפְדוּיָו הֵבֶן - אִיתִיה בְּעֲרֹכִין,

וְהִנֵּי כֹהֲנִים, הוּאִיל וְלִיתְנָהוּ בְּפְדוּיָו הֵבֶן - לִיתְנָהוּ בְּעֲרֹכִין,

קָא מְשַׁמַּע לָן.

אָמַר לִיה רַבָּא:

אֶלָּא מְעַתָּה, גְּבִי אִיל אֶשָּׁם,

דְכַתִּיב: "וְאֵת אֲשָׁמוֹ וְיָבִיא לָהּ אִיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֲרֹכָךְ"²⁷ (ויקרא ה, כה),

הַכִּי נְמִי דְכָל דְאִיתִיה בְּעֲרֹכִין אִיתִיה בְּאִיל הָאֶשָּׁם,

²⁵ וְכָל עֲרֹכָךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל

²⁶ וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֲרֹכָךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּרִים גֵּרָה הוּא

²⁷ וְאֵת אֲשָׁמוֹ וְיָבִיא לָהּ אִיל תְּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֲרֹכָךְ לְאֶשָּׁם אֵל הַכֹּהֵן

טומטום ואנדרוגינוס דליתנהו בערכין- ליתנהו באיל האשם!?

רש"י

והעמידו לפני הכהן. עני שהעריך את עצמו או את אחר: ולא כהן לפני כהן. הלכך כהן ליתיה בערכין דאי עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני הכהן קמ"ל מתני':

אלא אמר רבא, ואיתימא רב אשי:

איצטריד,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב: "והעמידו לפני הכהן"²⁸ (ויקרא כז, ח),

ולא כהן לפני כהן,

קא משמע לן.

5. ד, א - ה, א

רש"י

נערכין לאתויי כו'. כלומר אמר מר לעיל הכל נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין: **ערך סתום**. לקמן מפרש וכולה ברייתא מפרש לקמן: **ערך אבריו**. אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום דאין ערך לאיברים אבל אם אמר דמי ידי עלי נותן דמי ידו: **שהנשמה תלויה בו**. שאם אמר ערך ראשי או ערך כבידי: **ת"ל נפשות**. בנפש תלה רחמנא ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו: **ולא את המת**. שאם אמר ערך מת זה עלי לא אמר כלום: **והעמיד והעריך**. גבי עני שהעריך כתיב: **ד"א נפשות**. למה נאמר שאם לא נאמר נפשות אלא נפש הייתי אומר אין לי אלא אחד שהעריך אחד כדכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא [נדר] בערךך נפשות דהיינו אחד שהעריך אחד: **דבר אחר נפשות**. למה נאמר שאם אמר נפש הייתי אומר אין לי אלא איש שהעריך בין איש ובין אשה דכתיב (ויקרא כז) איש כי יפליא בערךך נפשות דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא: **נפשות**. דהכי משמע בערךך נפשות כל נפשות יכולות להעריך: **וכל שאינו בערכין**. כגון טומטום ואנדרוגינוס דכתיב הזכר דמשמע זכר ודאי נקבה ודאית: **ערך סתום**. שלא אמר ערכי עלי ולא אמר ערך פלוני עלי אלא אמר הרי עלי ערך:

"נַעֲרָכִין"?

לְאֶתוּי: מְנוּוֹל, וּמוֹכָה שְׁחִין.

מָנָא הֵנִי מִיָּלִי?

דְּתַנּוּ רַבָּנִן:

"בְּעֶרְכָּךְ"²⁹ (ויקרא כז, ב) - לְהֵבִיא עֶרְךָ סְתוּם.

דָּבַר אַחַד:

"בְּעֶרְכָּךְ" - עֶרְךָ כּוֹלוּ הוּא נוֹתֵן,

וְלֹא עֶרְךָ אֲבָרִים.

יְכוּל שְׂאֵנִי מוֹצִיא אֶף דָּבַר שֶׁהִנְשָׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "נִפְשָׁת".

"נִפְשָׁת" - וְלֹא הַמֵּת.

אוֹצִיא אֶת הַמֵּת, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַגּוֹסֵס?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וְהַעֲמִיד... וְהַעֲרִיךְ"³⁰ (ויקרא כז, ח) - כָּל שִׁישְׁנוּ בְּהַעֲמִידָה יִשְׁנוּ בְּהַעֲרָכָה,

וְכָל שִׁאִינוּ בְּהַעֲמִידָה - אִינוּ בְּהַעֲרָכָה.

דָּבַר אַחַד:

"נִפְשָׁת" - אִין לִי אֵלֶּא אַחַד שֶׁהַעֲרִיךְ אַחַד,

אַחַד שֶׁהַעֲרִיךְ מֵאָה - מִנִּין?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "נִפְשָׁת".

דָּבַר אַחַד: "נִפְשָׁת" -

אִין לִי אֵלֶּא אִישׁ שֶׁהַעֲרִיךְ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה,

אִשָּׁה שֶׁהַעֲרִיכָה אִישׁ, אִשָּׁה שֶׁהַעֲרִיכָה אִשָּׁה - מִנִּין?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "נִפְשָׁת" (ויקרא כז, ב).

דָּבַר אַחַד:

"נִפְשָׁת" - לְרַבּוֹת מְנוּוֹל וּמוֹכָה שְׁחִין.

שְׂיֻכּוֹל "נִדְרַי בְּעֶרְכָּךְ" (ויקרא כז, ב) - כָּל שִׁישְׁנוּ בְּדָמִים יִשְׁנוּ בְּעֶרְכִּין,

וְכָל שִׁאִינוּ בְּדָמִים - אִינוּ בְּעֶרְכִּין,

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "נִפְשָׁת".

"וְהִיא עֶרְכָּךְ"³¹ (ויקרא כז, ג) - לְרַבּוֹת טוּמְטוּם, וְאֲנִדְרוּגִינוּס לְדָמִים.

שְׂיֻכּוֹל "נִדְרַי בְּעֶרְכָּךְ" (ויקרא כז, ב) כָּל שִׁישְׁנוּ בְּעֶרְכִּין יִשְׁנוּ בְּדָמִים,

וְכָל שִׁאִינוּ בְּעֶרְכִּין אִינוּ בְּדָמִים,

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וְהִיא עֶרְכָּךְ" (ויקרא כז, ג).

"הַזָּכָר" (ויקרא כז, ג) - זָכָר,

וְלֹא טוּמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס.

יְכוּל לֹא יְהוּ בְּעֶרְךָ אִישׁ, אֲבָל יְהִיוּ בְּעֶרְךָ אִשָּׁה?

תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "וְהִיא עֶרְכָּךְ הַזָּכָר... וְאִם נִקְבָּה הִיא"³² (ויקרא כז, ג-ד) - זָכָר וְדָאִי,

נִקְבָּה וְדָאִית,

וְלֹא טוּמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס."

אָמַר מֶר:

"בְּעֶרְכָּךְ" (ויקרא כז, ב) - לְרַבּוֹת עֶרְךָ סְתוּם."

מֵאִי "עֶרְךָ סְתוּם"?

דְּתַנּוּ:

"הָאוֹמֵר: "עֶרְךָ סְתוּם עָלַי" - נוֹתֵן כְּפָחוֹת שְׂבַעֲרָכִין,

וְכַמָּה "פָּחוֹת שְׂבַעֲרָכִין"?

²⁹ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערךך נפשית לה
³⁰ ואם מר הוא מעריך והעמידו לפני הנהן והעריך אתו הנהן על פי אשר תשיג יד הנדר ועריכנו הנהן
³¹ והיה ערךך הזכר מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערךך מששים שקל כסף בשקל הקדש
³² ואם נקבה הוא והיה ערךך שלשים שקל

שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים.

שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים. דכתיב ולנקבה שלשת שקלים וזהו פחות שבערכין:

מְרֻבָּה לֹא תִפְסְתָּהּ. דיש להקשות תפוס את המועט:

תִּפְסְתָּהּ מוֹעֵט תִּפְסְתָּהּ. דאי מקשה לך תפוס את המרובה אינו חולק על דבריך אלא מוסיף דבכלל מרובה איכא מועט:

בְּהִשָּׁג יָד. שאם עני הוא ומך מערכך לא יעריכנו כהן בפחות משקל אבל דין ערך קצוב אין מועט מגי שקלים:

אֵלֶּא קָרָא. בערכך למאי אתא הואיל וערך סתם אינו אלא גי שקלים בלא קרא נמי ידענא דבלא כלום לא מיפטר ובציר מהכי לא מצוי יהיב דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מיכן:

שְׂאִינוּ נִידוֹן בְּהִשָּׁג יָד. שאפילו אין ידו משגת לגי שקלים נותן גי שקלים:

כִּמְפָרֵשׁ דָּמִי. דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין גי שקלים כמאן דאמר הרי עלי גי שקלים דמי ולא דמי לאומר ערכי עלי או ערך פלוני עלי דהתם לא מוכחא מילתא דאין הכל יודעין את שנותיו אבל הכא דבר גלוי הוא שהרי לא תלה בשום אדם:

אֵיכָא דֹאמְרֵי א"ר נַחֲמָן. להכי אתא קרא לומר שערך נקרא ודינו כשאר ערכין ונידון בהשג יד:

פְּשִׁיטָא. דמי"ש משאר ערכין: **קָרִי בֵּיה עֵרֶךְ בְּעֵרְכֶךָ.** ערך הוה מצוי למכתב והוה מייתי ערך סתם ומדכתב ערך למדרש נמי הא:

לְמִימַר קָמֵן. להביא מנוול ומוכה שחין:

וְאִימָא: חֲמִשִּׁים (ויקרא כז, ג)!

תְּפִשְׁתָּהּ מְרֻבָּה - לֹא תִפְשְׁתָּהּ, תְּפִשְׁתָּהּ מוֹעֵט - תִּפְשְׁתָּהּ.

וְאִימָא: שְׁקָל,

דְּכָתִיב: **"וְכָל עֵרְכֶךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ"**³³ (במדבר כז, כה)!

הֵהוּא בְּהִשָּׁג יָד הוּא דְכָתִיב.

וְאֵלֶּא, קָרָא לְמָה לִּי?

אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבִּיה בַּר אֲבוּהֵי:

לֹאמַר, שְׂאִינוּ נִידוֹן בְּהִשָּׁג יָד - מָאִי טַעְמָא?

כִּמְפָרֵשׁ דָּמִי.

אֵיכָא דְאָמְרֵי:

אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבִּיה בַּר אֲבוּהֵי:

נִידוֹן בְּהִשָּׁג יָד.

פְּשִׁיטָא!

מַהוּ דְתִימָא כִּמְפָרֵשׁ דָּמִי,

קָמִשְׁמַע לָן.

"דְּבַר אַחַר: 'בְּעֵרְכֶךָ' (ויקרא כז, ב) - עֵרֶךְ פּוֹלוּ הוּא נּוֹתֵן, וְאִינוּ נּוֹתֵן עֵרֶךְ דָּמִי אַבְרָיִם."

וְהָא אִפִּיקְתִּיהּ לְעֵרֶךְ סִתְּמִי!

קָרִי בֵּיה 'עֵרֶךְ' **"בְּעֵרְכֶךָ"**.

"יְכוֹל שְׂאֵנִי מוֹצִיא דְּבַר שְׁהִנְשַׁמָּה תְּלוּיָהּ בּוֹ?"

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: **"נִפְשִׁית"**.

"נִפְשִׁית" - וְלֹא אֵת הַמַּת.

וְהָא אִפִּיקְתִּיהּ!

קָרִי בֵּיה: 'נִפְשִׁ' **"נִפְשִׁית"**.

"אוֹצִיא אֵת הַמַּת,

וְלֹא אוֹצִיא אֵת הַגּוֹסֶס?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: **"וְהַעֲמִיד... וְהַעֲרִיךְ"** (ויקרא כז, ח).

אִי הָכִי, מַת נְמִי תִפּוֹק לִי מִ"וְהַעֲמִיד... וְהַעֲרִיךְ"!

הָכִי נְמִי.

וְאֵלֶּא, 'נִפְשִׁ' **"נִפְשִׁית"** לְמָה לִּי?

³³ **וְכָל עֵרְכֶךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשׂוּיִם גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל**

רַש"י

הא אפיקתיה להנך. לאחד שהעריך את מאה ולאשה שהעריכה:

שקול הוא. אי הוה כתיב נמי נפש הוה אתו כולהו בין דבר שהנשמה תלויה בו בין אחד שהעריך מאה ובין אשה שהעריכה דנפש משמע אשה ומשמע נפשות הרבה כענין שנאמר (במדבר לא) ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף ואע"ג דמחד נפש לא מצינו למדרש גי דרשות הוה אתו כולהו דהא שקולים הן ושוות ונשמעות ממקרא זה ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא והי מינייהו מפקת הלכך כולהו אתו מיניה ונפשות איצטריך למנוול ומוכה שחין דלא תימעטינהו מנדר בערכין:

שקול. שוה דכל הדרשות שוות למשמע ממקרא זה ואין לך חומר בו יותר מזו דנימא הך קא מרבה לחודה והך שקולין הן איכא נמי בב"ק (דף ג.) כי האי גוונא בשמעתא קמייתא:

לדמים. דאם אינו ענין לערכין דהא זכר ודאי בעינן תניהו ענין לדמים:

שנידון בכבודו. שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו שאם אמר דמי ראשו עלי נותן דמי כולו: ה"ג סד"א נדר בערכך נפשות כתיב כל שישנו בערכין נידון בכבודו אפי' כשאמר דמי ראשי עלי וכל שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי אינו נידון בכבודו דנפשות גבי ערך כתיב קמ"ל:

משמנין ביניהן. כמה שוה ויחלוקו דמיו ומבעיא לי אמאי נקט התם שותפין והכא משמנין:

וא"ר פפא. מאי טעמא דגבי פרה לא הקדיש אלא ראשה:

דהא מזדבן ריש תורא בבי טבחא. אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור הלכך לפלגיה זבניה לפלגיה אקדשיה:

ואין נידון בכבודו. דקתני הוא והקדש שותפין בו ולא הוי כוליה דהקדש:

והא עבד דאיתיה בערכין. כדקתני במתני' וקתני בהך ברייתא גבי עבד נמי הוא והקדש שותפין בו דאין נידון בכבודו:

אלא ל"ק. הך ברייתא דקדשי מזבח דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה אין נידון בכבודו דכי כתיב נפשות גבי ערכין כתיב דקדשי בדק הבית ניהו וכי קאמרינן אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר דמיו בקדשי בדק הבית:

כדכעין למימר קמון:

"דבר אחר: נפשית" - אין לי אלא אחד שהעריך אחד, אחד שהעריך מאה - מניו? תלמוד לומר: "נפשית".

"דבר אחר: נפשית" - אין לי אלא איש שהעריך, בין איש בין אשה, אשה שהעריכה איש, ואשה שהעריכה אשה, מניו? תלמוד לומר: "נפשית".
דבר אחר: נפשית" - להביא מנוול ומוכה שחין".

והא אפיקתיה להנך!

הנך לא צריכי קרא,

מאי טעמא?

כי שקול הוא,

ויבואו כולם,

כי איצטריך קרא - למנוול ומוכה שחין הוא דאצטריך.

"וזהו ערךך" (ויקרא כו, ג) - לרבות טומטום ואנדרוגינות לדמים".

דמים למה לי קרא?

לא יהא אלא דמי דיקלא, אילו אמר: "דמי דיקלא", מי לא יהיב!?

אמר רבא:

לומר שנידון בכבודו.

סלקא דעתך אמינא: **"נדר בערךך"** כתיב - כל שישנו בערכין נידון בכבודו, וכל שאינו בערכין אינו נידון בכבודו.

אמר ליה אב"י:

ודלא איתיה בערכין, מי נידון בכבודו!?

והתניא:

"ראש עבד זה הקדש" - הוא והקדש שותפין בו.

"ראש עבד מכור לך" - משמנין ביניהם.

"ראש חמור זה הקדש" - הוא והקדש שותפין בו,

"ראש חמור מכור לך" - משמנין ביניהם.

"ראש פרה מכור לך" - לא מכר אלא ראשה של פרה.

ולא עוד, אלא אפילו: "ראש פרה הקדש" - אין להקדש אלא ראשה".

ואמר רב פפא:

דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא.

והא חמור ופרה ליתנהו ערכין, ואין נידון בכבודו!

וליתעמיה, תיקשי לך עבד,

דאיתיה בערכין ואין נידון בכבודו!

אלא, לא קשיא:

הא - בקדשי מזבח,

הא - בקדשי בדק הבית.

במאי אוקימתה בקדשי מזבח!?

אימא סיפא:

"ולא עוד, אלא אפילו אמר: 'ראש פרה זו הקדש' - אין להקדש אלא ראשה",

אימא? תפשוט קדושה בכולה!

מי לא תניא:

"האומר: ^רְגֵלָה שֶׁל זו עולה" - יכול תהא כולה עולה?

תלמוד לומר: "כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ"³⁴ (ויקרא כז, ט)

"ממנו" - קודש,

ולא כולה קודש.

יכול תצא לחולין?

תלמוד לומר: "יִהְיֶה" בהוייתא תהא.

הא ביצד?

תמכר לצורכי עולות, ודמיה חולין, חוץ מדמי אותו אבר שבה,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

מנין לאומר: "רְגֵלָה שֶׁל זו עולה", שכולה עולה?

תלמוד לומר: "כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קֹדֶשׁ" (ויקרא כז, ט) לרבות את כולה.

ואפילו למאן דאמר: "אין כולה עולה",

הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו,

אבל דבר שהנשמה תלויה בו - קדשה כולה.

אלא,

לא קשיא:

הא - בקדושת הגוף,

הא - בקדושת דמים.

והא מר הוא דאמר: מקדיש זכר לדמיו, קדוש קדושת הגוף!

לא קשיא:

הא - דאקדיש כולה

הא - דאקדיש חד אבר.

חד אבר נמי איבעווי איבעיא לן,

דבעי רפה:

הקדיש אבר לדמיו, מהו?

כי איבעי לן בתם,

הכא - בבעל מום, דומיא דחמור.

בעל מום נמי איבעווי איבעיא לן,

דבעי רפה:

"דמי ראשי לגבי מזבח", מהו?

כי אבעיא לן מקמי דאשמעה להא מתניתא,

השתא דאשמעה הא מתניתא - לא מיבעיא לן.

רפ"י

תפשוט קדושה בכולה. הואיל

וחזיא להקרבה:

תימכר לצורכי עולה ודמיה

חולין. דהא לא אקדיש גופה:

חוץ מדמי אבר. שלא יקבל דמה

כיון דנחתא ליה קדושת הגוף

אינו רשאי למוכרה ואם מכרה

אינה מכורה שהרי עולתו היא

וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה

היא אין קדושה חלה על מעות

האבר הלכך אינה מכורה ואיית

נמצא לוקח זה מקריב עולה

חסירה אבר שאין אבר זה שלו

הא פרכי לה בפ"ק דתמורה (דף

יא:). ומשינין לה כגון דאמר הרי

עלי עולה בחייה:

ואפילו למ"ד כו'. הכי אוקימנא

בשילהי פ"ק דתמורה (דף יא:)

דלא פליגי ר"מ ורבי יהודה אלא

בדבר שאין הנשמה תלויה בו

כגון מן הארכובה ולמטה: ה"ג

לא קשיא ולא גרסי אלא:

הא בקדושת הגוף. הא דקתני

פשטה קדושה בכולה כגון

דאקדשה קדושת הגוף דאמר

ראש בהמה זו אקריב עולה

וברייתא דלעיל דאין לקדשי

מזבח אלא ראשה של פרה כגון

דאקדשה לדמים דאמר ראש

בהמה זו עלי לדמי עולה דומיא

דעבד וחמור דלא שייכא בהו

קדושת הגוף להקרבה:

והא מר הוא דאמר. בפ"ק

דתמורה (דף יא:). הקדיש זכר

איל דחזי לעולה ואקדשיה לדמי

עולה קדוש קדושת הגוף והוא

עצמו יקרב עולה דמיגו דנחתא

ליה קדושת דמים נחתא ליה

קדושת הגוף הואיל והוא חזי

לגופיה ה"נ כי אמר ראש פרה

לדמי עולה תיקדש לגופה (הוא)

הואיל והיא חזיא תפשוט

קדושה בכולה:

הא דאקדיש כולה. לדמיו

קדוש קדושת הגוף דליכא אלא

חד מיגו:

הא דאקדיש חד אבר. כגון הכא

דאמר ראש פרה לדמי עולה לא

אמרינן מיגו דקדיש חד אבר

קדשה נמי כולה ומיגו דנחתא

ליה קדושת דמים נחתא ליה

קדושת הגוף דתרי מיגו לא

אמרינן יחד:

אבר נמי איבעווי איבעיא ליה

למור. בשילהי פ"ק דתמורה (דף

יא:).

הקדיש אבר לדמיו מהו.

שתקדש כל הבהמה לגופה מי

אמריי מיגו דקדיש חד אבר לדמי

קדיש לגופיה ומיגו דקדיש חד

אבר קדשה כולה א"ד תרי מיגו

לא אמרינן ואם איתא תפשוט

ליה למר מהא ברייתא דלא דהא

קתני אין להקדש אלא ראשה

ואוקמה לה בקדשי מזבח

ודקאמר לדמי:

בתם. דאיכא למימר דתיחות

ליה קדושת הגוף דהא חזי

להקרבה ובריייתא דפשיטא ליה

דלא קדשה כולה בבעל מום קא

מייירי דומיא דעבד וחמור דלא

חזו לגופיהו:

הא,

³⁴ ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש

6. ה, א

רַס"י

דמי ראשי למזבח מי נידון בכבודו או אין נידון בכבודו. ויהיב פלגא דמים והרי אין לך בעל מום למזבח גדול מזה שהוא אדם וקא מיבעיא ליה ואמאי תיפשוט ליה מההיא דאין נידון: מי אמרי' לא אשכחן. נדר בשום דוכתא דאין נידון בכבודו א"ד לא אשכחן לגבי מזבח כו': נידון בהשג יד. גבי נדר ונדבה כי האי: הקדיש שדה אחוזה. לדמי עולה: מהו. היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה דהא פשיטא לן אי אקדשיה לבדק הבית הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף דגזירת הכתוב הוא ואפילו היא שוה אלף זוז: שדה אחוזה דמיפרקא. דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית דסתם הקדשות לבדק הבית הלכך כי פריש לה למזבח לא פריק לה נמי אלא בהכי או דלמא לא אשכחן למזבח אלא בשויו דהא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבהמות והנהו ודאי לא נתנה תורה קצבה לפדיון אם הוממו והכא נמי אמרינן בשויו תיקו:

גופא

בעי רבה:

"דמי ראשי לגבי מזבח", מהו?

נידון בכבודו,

או אינו נידון בכבודו?

לא אשכחן בדמים דאינו נידון בכבודו,

או דלמא:

לא אשכחן לגבי מזבח דנידון בכבודו?

תיקו.

בעי רבא:

"ערכי עלי לגבי מזבח", מהו?

נידון בהשג יד,

או אין נידון בהשג יד?

לא אשכחן בערכין דאין נידון בהשג יד,

או דלמא:

לא אשכחן לגבי מזבח נידון בהשג יד³⁵?

תיקו.

בעי רב אשי:

הקדיש שדה אחוזה לגבי מזבח, מהו?

מי אמרינן: לא אשכחן שדה אחוזה דמיפרקא, אלא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף³⁶ (ויקרא כז, טז).

או דלמא:

לא אשכחן לגבי מזבח דמיפריק אלא בשויו?

תיקו.

³⁵ שיטה מקובצת וכך הוא בכתבי יד. גירסת וילנא: דמיפריק אלא בשויו

³⁶ ואם משדה אחוזה יקדיש איש לה' והיה ערכה לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף

7. ה, א-ב

רפ"י

מתני'
פחות מבן חדש נידר. אם אמר
 אחר דמיו עלי שהרי דמים כל
 דהו יש לו:
אבל לא נערך. שלא נאמר
 בפרשה אלא מבן חודש ומעלה:

גמ'
נותן דמיו. כמה שהוא נמכר
 בשוק:
כר"מ. דאמר אין אדם מוציא
 דבריו לבטלה ואדם יודע דאין
 ערך לכלי דנפשות כתיב וגמר
 ואמר לשם דמים:
פשיטא דכר"מ. ל"ל למימר
 כמאן אזלא הא:

התם. גבי פחות מבן חדש פטרי
 רבנן משום דאיכא למימר אפילו
 אין אדם מוציא דבריו לבטלה
 הני מילי היכא דהוא יודע
 שדבריו בטילין אבל זה סבור
 היה שיש ערך לפחות מבן חדש
 הקדש טעות ודמים לא קאמר
 דליתניב דמי אבל גבי כלי ליחייב
 קמ"ל דר"מ היא ולא רבנן
 דטעמייהו דרבנן משום דאדם
 מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא
 יודע שדבריו זה בטילין:

ולרבי מאיר למאי איצטריך.
 הואיל ורב אליבא דר"מ אמר
 ולא לרבנן למאי איצטריך
 למימר דנותן דמיו פשיטא התם
 דאיכא למימר דטעה ולא אמר
 לשם דמים אלא סבור שיש לו
 ערך מחייב רבי מאיר הכא
 דודאי יודע שאין ערך לכלי לא
 כ"ש:

נותן דמיה. דאדם יודע שאין
 הקדש חל על דבר שאינו שלו
 וגמר ואמר לשם דמים:

תיקדוש מהשתא ואקריבנה.
 כשאקננה ולהקדיש גופה נתכוין
 דטעה בהכי אבל דמי לא קאמר
 הלכך לא ליתניב מידי דהא אין
 הקדשו חל על גופה ולדמים לא
 נתכוין:

קא משמע לן. דלא אמרי דטעה
 אלא ודאי יודע שאין הקדשו חל
 על גופה ולדמים נתכוין:

והוא דאמר עלי. דמי בהמת
 חבירו זו עלי להקריב נותן דמים
 דבהמה גופה לא קאמר אבל
 דמים קיבל עליו:

אבל אמר זו. ולא אמר עלי אלא
 אמר הרי בהמה זו עולה לא אמר
 כלום:

מתניתין

**פחות מבן חדש - נידר,
 אבל לא נערך.**

גמרא

תנו רבנן:

"המעריך פחות מבן חדש,

רבי מאיר אומר:

נותן דמיו.

וחכמים אומרים:

לא אמר כלום."

במאי קמיפלגי?

רבי מאיר סבר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה,
 יודע שאין ערכין לפחות מבן חדש, וגמר ואמר לשם דמים.
 ורבנן סברי: אדם מוציא דבריו לבטלה.

כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב:
 האומר: "ערך כלי עלי" - נותן דמים כרבי מאיר.

פשיטא דכרבי מאיר אתיא.

מהו דתימא: אפילו כרבנן - התם הוא דטעי,

סבר: כי היכי דאיכא ערכין לבן חודש איכא נמי לפחות מבן חודש.

אבל הכא דליכא למיטעי: ודאי אדם יודע שאין ערך לכלי, וגמר ואמר לשם דמים,
 קמשמע לן.

הב

ולרבי מאיר, למאי איצטריך!

מהו דתימא: טעמא דרבי מאיר התם דגזר פחות מבן חודש, אטו בן חודש,
 אבל הכא דליכא למיגזר אימא לא,

קא משמע לן טעמא דרבי מאיר,

דאין אדם מוציא דבריו לבטלה,

לא שנא הכא ולא שנא הכא.

כמאן אזלא הא דאמר רבה בר יוסף אמר רב, ואמרי לה דאמר רב יבא בר יוסי אמר רב:
 המקדיש בהמת חבירו נותן דמיה - כמאן?

כרבי מאיר.

הא אמרה רב חדא זימנא,

דאמר רב גידל אמר רב:

האומר "ערך כלי עלי" - נותן דמיו!

מהו דתימא: התם הוא דיודע שאין ערך לכלי, וגמר ואמר לשם דמים. אבל בהמה, דבת מיקדש
 איכא למימר דהכי קאמר: אי אמינא לה למרה מזבין לה ניהלי, תיקדוש לה מהשתא ואקריבה.
 אבל דמי לא קאמר.
 קא משמע לן.

אמר רב אשי:

והוא דאמר "עלי",

אבל אומר: "הרי זו" - לא.

8. ה, ב

רפ"י

מתניתין

נכרי:

רבי מאיר אומר: נערך,

אבל לא מעריך.

רבי יהודה אומר: מעריך,

אבל לא נערך.

וזהו זה,

מודים: שנודרין,

ונידרין.

גמרא

תנו רבנן:

"בני ישראל - מעריכין,

ואין הגוים - מעריכין.

יכול לא יהו נערכין?

תלמוד לומר: "איש"³⁷ (ויקרא כו, ב),

דברי רבי מאיר.

אמר רבי מאיר:

וכי מאחר שמקרא אחד מרבה, ומקרא אחד ממעט,

מפני מה אני אומר: "נערך ולא מעריך"?

מפני שריבה הכתוב במעריכין יותר מבמעריכין,

שהרי "חרש שוטה וקטן - נערך, אבל לא מעריכין".

רבי יהודה אומר:

בני ישראל - נערכין,

ואין הגוים - נערכין.

יכול לא יהו מעריכין?

תלמוד לומר: "איש".

אמר רבי יהודה:

וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט,

מפני מה אני אומר נכרי מעריך ולא נערך?

מפני שריבה הכתוב במעריכין יותר מבנערכין,

שהרי: "טומטום ואנדרוגינוס - מעריכין אבל לא נערכין".

אמר רבא:

הלכתיה דרבי מאיר - מסתברא,

טעמיה - לא מסתברא,

טעמא דרבי יהודה - מסתברא,

הלכתיה - לא מסתברא.

"הלכתיה דרבי מאיר - מסתברא" -

דכתיב: "לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו"³⁸ (עזרא ד, ג).

"טעמיה - לא מסתברא" - דקא מייתי ליה מחרש שוטה וקטן,

שאני חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו.

"טעמא דרבי יהודה מסתברא" - דקא מייתי ליה מטומטום ואנדרוגינוס,

דאף על גב דבני דעה נינהו - מעטינהו רחמנא.

"הלכתיה לא מסתברא" - דכתיב: "לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו" (עזרא ד, ג).

מתני'
עובד כוכבים נערך. אם אמר
ישראל ערכו עלי נותן ערכו כפי
שנים של עובד כוכבים:
אבל לא מעריך. אבל אם אמר
העובד כוכבים ערכי עלי או ערך
אחרים עלי לא אמר כלום:
ר' יהודה אומר מעריך. אם אמר
על ישראל ערכו עלי:
[אבל] לא נערך. שאם אמר ערכי
עלי אין לו ערך או אם אמר
ישראל ערך עובד כוכבים זה עלי
לא אמר כלום:

גמ'
איש. משמע כל דהו:
הלכתיה דר'מ מסתבר. דאין
העובדי כוכבים מעריכין:
וטעמיה לא מסתבר. דיליף
טעמא מחרש שוטה וקטן ואיכא
למיפרך התם משום דלאו בני
דעה נינהו דהא אין נודרין נמי
ואין מקדישין אבל עובד כוכבים
דנודר ומקדיש דהא ר"מ מודה
דנודר ונידר אימא נמי דמעריך
אי לאו דהאי קרא דלא לכם ולנו
דכתיב בספר עזרא שהיו עובדי
כוכבים מתנדבין ורוצין לסייען
בבנין בית שני ואמר להם נחמיה
בן חכליה לא לכם ולנו לבנות כי
אם לנו לבדנו:

טעמיה דר' יהודה מסתבר.
דודאי מסתבר טפי לאוקמא
מיעוטא דממעטי קרא בנערכין
ורביא במעריכין דהא טומטום
ואנדרוגינוס דבני דעה נינהו
כעובדי כוכבים ומעריכין ולא
נערכין דמעטינהו קרא דכתיב
הזכר מריבויא דה"י דרשינן זכר
ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס:
והלכתיה לא מסתבר. דודאי אין
מעריך משום דערכין לבדק
הבית וקרא כתיב לא לכם ולנו
לבנות:

³⁷ דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא נדר בערקה נפשית לה'
³⁸ ויאמר להם וישועו וישארו ראשי האבות לישראל לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו מי אנחנו יחד נבנה ליהוה אלהי ישראל פאשר צונו המקל
כורש מלך פרס

ורבי יהודה, האי "לא לכם ולנו" (עזרא ד, ג) - מאי עביד ליה?

רפ"י

אמר אבימי. הא דאמר רבי יהודה מעריכין לאו משום דליתיה לבדק הבית דהא כתיב לא לכם ולנו אלא קדוש ונגנו דאסור בהנאה:

אלא מעתה. הואיל ולא יבוד אזיל לא ימעלו בו דמיתהני מיניה לא נחייב קרבן מעילה דהא תנן חטאות המתות הני חטאות דאמרי בתמורה ולד חטאות ותמורת חטאת כו':

ומעות ההולכות לים המלח. דהו כחטאת שמתו בעליה דאזלא למיתה ואם נהנה אדם מהם אינו חייב קרבן דלא קרינא ביה מקדשי ה' (ויקרא ה) הואיל ולא יבוד אזלי:

ואילו גבי קדשי עובדי כוכבים. תניא בשחיטת קדשים בפי ב"ש (זבחים מה):

במה דברים אמורים. דאין מועלין בקדשי עובדי כוכבים היינו בקדשי מזבח משום דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה מה תרומה אין מיתה נוהגת אלא בתרומת ישראל דבהדיא כתיב (שם כב) ולא יחללו את קדשי בני ישראל אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל:

אבל קדשי עובדי כוכבים של בדק הבית מועלין בהן. ומפרש התם מאי טעמא דכי גמרה מעילה חטא חטא מתרומה דומיא דתרומה דקדושת הגוף אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה וטעם זה מצאתי מפורש בזבחים והוא עיקר שהרי בפירוש נשנה שם ומפי המורה שמעתי בקדשי מזבח דעובדי כוכבים אין מועלין בהם משום דמצינו חילוק בין קדשי מזבח דעובדי כוכבים לקדשי מזבח דישאל שאין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא כדאמרינן בשמעתא קמייתא דתמורה (דף ב:): אבל בקדשי בדק הבית דעובדי כוכבים לא מצינו חילוק הלכך מועלין בהן זה שמעתי וראשון עיקר קתני מיהת מועלין בהן אלמא אינו נגנו מדשיכא ביה מעילה:

אלא אמר רבא. ודאי לבדק הבית אתי ובימי עזרא היינו טעמא דשלחו להם לא לכם ולנו:

משום רפיון ידים. משום שלא היו מתכוונים לטובה אלא שישמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבנין עד שיסיבו את לב כורש שלא לבנותו:

אמר רב חסדא אמר אבימי: וערכו נגנו.

אלא מעתה, לא ימעלו בו?!

דתנן:

"חמש חטאות המתות,

ומעות ההולכות לים המלח - לא נהנין,

ולא מועלין" (על פי מעילה י:א).

אלמה תניא:

"גבי קדשי גוים:

במה דברים אמורים: בקדשי מזבח,

אבל בקדשי בדק הבית - מועלין בהן!"

אלא אמר רבא:

משום רפיון ידים הוא,

דכתיב: "ויהי עם הארץ מרפין ידי עם יהודה ומבהלים אותם לבנות" (עזרא ד, ד).

9. ו, א

רפ"י

בתחילה. בתחילת הבנין אין מקבלין דשמא לרפיון ידים מתכוונין:
לבסוף. לחזק את בדק דאין לומר רפיון ידים מקבלין ל"א בתחילה כשלא היתה אימתן של עובדי כוכבים עליהן אין מקבלין אבל לבסוף מקבלין משום אימה וראשון עיקר וזה אינו טעם דהא כל ימי בית שני היתה אימת העובדי כוכבים עליהן ובתחילתו יותר מסופו וא"ת האי בתחילה נמי אמקדש ראשון קאמר א"כ מאי מוטיב ליה לקמן מואגרת אל אסף וגו' דהיינו במקדש שני: **דבר המסויים.** שנראה בעין אין מקבלין מהם דגנאי הוא ועוד שמתפארים בו:
אמה כליא עורב. להכי נקט אמה דאמרי' בפרק בתרא דמנחות (דף קז.) הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה לכליא עורב שהיו מביאין טבלאות של ברזל אמה על אמה ובהן מסמרות גבוהין אמה קבועין ומחפין בהן ראש הגג של היכל לגרש את העורבים שלא ישכנו שם כליא לשון שמגרש את העורבין כמו כ"ל דודבי כ"ל פרוחי דאמר במסכת נדה (דף יז. ע"ש) שהיה מגרש זבובין ממטתו בשעת תשמיש משום צניעות דאסור לשמש מטתו בפני כל חי. ל"א כליא עורב מונע העורבים כמו (תהלים מ) לא תכלא רחמיך:
ואגרת אל אסף שומר הפרדס וגו'. והיינו בתחילת בנין וקשקיל בדק הבית מכורש:
דלא הדרא בה. הואיל ותחילתו לטובה נתכוין שוב אינו חוזר:

ו,א

תנא קדא:

"גוי שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים הימנו".

ותניא אידך:

"אין מקבלין!"

אמר רבי אילא אמר רבי יוחנן:

לא קשיא:

הא - בתחילה,

הא - בסוף.

דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

בתחילה: אפילו מים ומלח - אין מקבלין מהם.

בסוף: דבר המסויים - אין מקבלין

דבר שאינו מסויים - מקבלין.

היכי דמי "דבר המסויים"?

אמר רב יוסף:

כגון אמה פליא עורב.

מת"ב רב יוסף

"ואגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך"³⁹ (נחמיה ב, ח)!

אמר ליה אב"י:

שאני מלכותא, דלא הדרא ביה.

דאמר שמואל:

אי אמר מלכותא: "עקרנא טורי" - עקר טורי, ולא הדר ביה.

³⁹ ואגרת אל אסף שומר הפרדס אשר למלך אשר יתן לי עצים לקרות את שערי הבירה אשר לבית ולחומת העיר ולבית אשר אבוא אליו ויתן לי המלך מיד אלהי הטובה עלי

10. ו, א

רפ"י

מכריו. של תבואת עצמו:
אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה. שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו. ל"א שישראל אמר לי להפרישה וראשון שמעתי:
טעונה גניזה. ואסורה בהנאה דחיישין שמא בלבו לשמים לשם הקדש הילכך יגנו ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה כדתניא בכורות (דף נג.) אין מקדישים ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו:
יגוד. יחתוך מקום השם ויגנוו החתיכה וישתמש במותר ויבנו בבית הכנסת:
לשמים. להקדש ובזמן הזה אין לו תקנה:
טעמא דשם כתוב עליה. דמוכחא מילתא דבלבו לשמים שהרי כתב עליה שמו של הקב"ה:
שם שלא במקומו אינו קדוש. כלומר אינו קדוש אלא מקום השם ואותה חתיכה תיגנו והשאר יבנה בבית הכנסת כי אמר בדעת ישראל הפרשתיה ל"א שם שלא במקומו כגון על גבי קורות וכלים לא קדיש דלא הוי מקומו אלא על הנייר ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו אבל שם לבדו הוי שלא במקומו ולא קדיש וראשון שמעתי והוא עיקר:

אמר רב יהודה אמר רב:
 גוי שהפריש תרומה מכריו - בודקין אותו,
 אי בדעת ישראל הפרישה - תינתן לכהן,
 ואם לאו - טעונה גניזה,
 חיישינן שמא בלבו לשמים.

מיתיבי:

**"גוי שהתנדב קורה ושם כתוב עליה - בודקין אותו;
 אם אמר: בדעת ישראל הפרשתיה - יגוד, וישתמש במותר.
 ואם לאו - טעונה גניזה,
 חיישינן שמא בלבו לשמים."
 טעמא דשם כתוב עליה דבעיא גניזה,
 הא אין שם כתוב עליה - לא בעיא גניזה!**

הוא הדין דאף על גב דאין שם כתוב עליה נמי בעיא גניזה,
 והא קא משמע לן: דאף על גב דשם כתוב עליה - יגוד וישתמש במותר.
 דשם שלא במקומו - לאו קדוש.

דתנן:

"היה כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה - הרי זה יגוד ויגודו."

11. נ, א

רש"י

לשנותה. לצרכיו ולאחר זמן ישלם:
אבל לאחר. להלוותה לחבירו לא דלעצמו איכא למימר על מנת כן היקצה לצדקה שאם יצטרך יטלנה וישלם אחרת אבל חבירו לא אסיק אדעתיה:
לא שנו. דמותר לשנותה אלא דאמר סלע זו עלי לצדקה דכיון דאמר עלי וקיבלה באחריות לענין גניבה ואבידה כדידיה דמי:
אבל אמר הרי זו. ולא אמר עלי בעינא בעי למיתב:
כי היכי דליחייב באחריותה. דכיון דמשתמש הוי כשולח יד בפקדון וקמה לה ברשותיה לענין תשלומין אבל אמר עלי דבלאו הכי מיחייב באחריות לא ישתמש:
אלא ל"ש. ומותר:
לא נדר צדקה. דסתם נדר דמי עלי לבי"ח:
בבל תאחר. והכי משמע נדר הוא הצדקה דקאי עליה בבל תאחר כנדר דקאמר בפרק קמא דר"ה (דף ו. ב) בפ"ק דצדקה:
לשמעתא. דהאומר סלע זו לצדקה כו':
אתון הכי מתניתו לה. דרב נחמן מותר לשנותה סתמא קאמר ורבי אמי פירשה בין לעצמו בין לאחר ורבא הדר פירשה בין עלי בין הרי זו אנו בהדיא מתנינן כו' ופירושה כדרב נחמן:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: האומר: "סלע זו לצדקה" - מותר לשנותה.

סבור מינה: לעצמו - אין, לאחר - לא.

איתמר:

אמר רב אמי אמר רבי יוחנן: בין לעצמו בין לאחר.
 אמר רבי זעירא:
 לא שנו, אלא דאמר,
 אבל אמר: "הרי זו" בעינא בעי למיתב.

מתקיף לה רבא:

אדרבה, איפכא מסתברא: אמר "זו" משתמש בה, כי היכי דליחייב באחריותה, אבל אמר: "עלי" לא!
 אלא, לא שנוא.

תניא כוותיה דרבא:

"נדר צדקה ואין הקדש צדקה".

מאי קאמר?

לא נדר ולא הקדש צדקה!

אלא לאו הכי קאמר: צדקה הרי היא ב"ב **תאחר**"⁴⁰ (דברים כג, כב).

ואינה כהקדש, דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה, ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה.

אמר רב כהנא:

אמריתא לשמעתא, קמיה דרב זביד מנהרדעא,
 אמר: אתון הכי מתניתו לה,
 אנו הכי מתנינן לה:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב:

האומר: "סלע זו לצדקה" - מותר לשנותה,

בין לעצמו בין לאחר,

בין אמר: "עלי" בין אמר: "הרי זו".

⁴⁰ מי תדר נדר ליתנה אלקיה לא תאחר לשלמו מי דרש ידרשנו ויהנה אלקיה מעמך והיה בך חטא

12. ו, א-ב

רפ"י

רבי ינאי. גבאי הוה וזיף מעות הצדקה לצורכו ופרע:
דכמה דמשהי. רבי ינאי דלית ליה זוזי למפרע ניחא להו לעניים:
דמעשה. רבי ינאי לציבורא ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם לצדקה ואיכא רווחא לעניים:

מנורה. כמשמעה:
נר. קרוי שווי"ל של כסף או של זהב:
מדאמר ר' אסי כו'. כלומר מדנקט ר' אסי עובד כוכבים דפעי וצועק למה שניתם ממה שנתתי מכלל דישאל דלא פעי שרי לשנויי לדבר מצוה דאי בישראל אסור ל"ל למנקט עובד כוכבים:

שלא נשתקע שם בעליה ממנה. שעדיין אומרים זו היא מנורה נדבתו של פלוני עובד כוכבים:
אסור לשנותה. דפעי:
ולמאי. קאמר ר' אסי דאסור לשנותה אילמא כו':
שעזרק. עובד כוכבים היה:
לא שכיח. שעזרק במתא דליפעי שסוחר היה ומחזר בעיירות:

מתני'
הגוסס והיוצא ליהרג כו'. מפרש בגמרא טעמא:
ר"ח בן עקיבא. איוצא ליהרג פליג אבל בגוסס מודה דכתיב (ויקרא כז) והעמיד והעריך אותו וגוסס לאו בר העמדה והערכה הוא:

שדמיו קצובין. בפרשה ערכין אבל אנודר מודה דהא כנמכר בשוק בעי למשיימיה וזה אינו נמכר בשוק כלומר שאין אדם קונה ויפסיד מעותיו:

נודר ומעריך כו'. ובגמרא מפרש מאי קא אתי ר' יוסי למימר הא ת"ק לא אמר אינו נודר שאם אמר דמי פלוני עלי יפטר דהא לא נידר קאמר:

גמ'
אלא לא נערך אמאי לא. הרי דמיו קצובין:

כל חרם לא יפדה. מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון:
למומתין בידי שמים. כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת והך מיתה ליכא למימר בידי אדם דהא אמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף טו:) מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו:

שלא ניתנה שגגתן לכפרה. כגון מגדף ומקלל אביו דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות:
מיתות קלות. כלומר דקלות להך מילתא שניתנה שגגתן לכפרה כגון רוצח דשגגתו גולה ועובד ע"ז ומחלל שבת ובא על הערוה דשגגתו חטאת:

כולי עלמא לא פליגי. דודאי נדרו נדר והקדישו הקדש ומעריך את אחרים דהא בר דעה הוא:
מלוה על פה. כגון זה שהזיק ולא עמד בדיון על כך קודם למיתה:
 תשלומי נזק כתובין בתורה ומדאורייתא משעבד ליה בעל כרחיה:
ואיכא דמתני לה. להא דרב יוסף ורבה:

חייב. דבר דעה הוא:
פטורין. דאין לו דמים ועומד הוא ליחבל וכל הנך איכא ליהרג בדיני ישראל קאמר:

תנו רבנן:

"סלע זו לצדקה" - עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה, משבאתה ליד גבאי - אסור לשנותה."

וב איני?!

והא רבי ינאי זיף ופרע!

שאני רבי ינאי, דניחא להו לעניים, דכמה דמשהי מעשי ומייתי להו.

תנו רבנן:

"ישאל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת - אסור לשנותה."

סבר רבי חייא בר אבא למימר:

לא שניא לדבר הרשות ולא שניא לדבר מצוה.

אמר ליה רב אמי:

הכי אמר רבי יוחנן:

לא שנו, אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - מותר לשנותה. ודין

מדאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

גוי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת, עד שלא נשתקע שם בעליה - אסור לשנותה, משנשתקע שם בעליה - מותר לשנותה.

למאי?

אילמא לדבר הרשות, מאי איריא גוי? אפילו ישראל, נמי!

אלא לדבר מצוה,

וטעמא: דגוי - הוא דפעי.

אבל ישראל - דלא פעי, שפיר דמי.

שעזרק טייעא אינדב שרגא לבי כנישתא דרב יהודה, שנייה רחבא, ואיקפד רבה⁴¹.

איכא דאמרי:

שנייה רבה, ואיקפד רחבא.

ואיכא דאמרי: [ויש שאומרים]:

שנייה חזני דפומבדיתא, ואיקפד רחבא ואיקפד רבה.

מאן דשנייה סבר, דלא שכיח.

ומאן דאיכא סבר: זמנין דמקרי ואתי.

⁴¹ הגהות הגר"א וכתבי יד. גירסת וילנא: רבא

מתני'
הגוסס והיוצא ליהרג כו'. מפרש בגמרא טעמא:
ר"ח בן עקיבא. איוצא ליהרג פליג אבל בגוסס מודה דכתיב (ויקרא כז) והעמיד והעריך אותו וגוסס לאו בר העמדה והערכה הוא:
שדמיו קצובין. בפרשה ערכין אבל אנודר מודה דהא כנמכר בשוק בעי למשימיה וזה אינו נמכר בשוק כלומר שאין אדם קונהו ויפסיד מעותיו:
נודר ומעריך כו'. ובגמרא מפרש מאי קא אתי ר' יוסי למימר הא ת"ק לא אמר אינו נודר שאם אמר דמי פלוני עלי יפטר דהא לא נידר קאמר:

גמ'
אלא לא נערך אמאי לא. הרי דמיו קצובין:
כל חרם לא יפדה. מי שהוא ראוי ליחרם וליהרג אינו בכלל פדיון:
למומתין בידי שמים. כגון האי דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת והך מיתה ליכא למימר בידי אדם דהא אמרי' בפ"ק דסנהדרין (דף טו:): מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו:
שלא ניתנה שגתן לכפרה. כגון מגדף ומקלל אביו דאם עשה בשוגג אינו בקרבן ולא בגלות:
מיתות קלות. כלומר דקלות להך מילתא שניתנה שגתן לכפרה כגון רוצח דשגתו גולה ועובד ע"ז ומחלל שבת ובא על הערוה דשגתו חטאת:

מתניתין

הגוסס והיוצא ליהרג - לא נידר, ולא נערך.
רבי חנינא בן עקיבא אומר:
נערך,
מפני שדמיו קצובין.
רבי יוסי אומר:
נודר,
ומעריך,
ומקדיש,
ואם הזיק - חייב.

גמרא

בשלמא גוסס - לא נידר - דלאו בר דמים הוא,
"ולא נערך" - דלאו בר העמדה והערכה הוא⁴² (ויקרא כז, ח).
אלא "יוצא ליהרג" בשלמא "לא נידר" - דלאו בר דמים הוא,
אלא "לא נערך" - אמאי לא?

דתנאי

"מנין היוצא ליהרג ואמר: "ערכי עלי", שלא אמר כלום?
תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה"⁴³ (ויקרא כז, כט).
יכול אפילו קודם שנגמר דינו?
תלמוד לומר: "מן האדם" (ויקרא כז, כט) - ולא כל האדם."

ולרבי חנינא בן עקיבא דאמר: נערך מפני שדמיו קצובין, האי **"כל חרם"** - מאי עביד ליה?

לכדתנאי:

"רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:
לפי שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין מומן ומתכפר להם,
שנאמר: "אם כפר יושת עליו"⁴⁴ (שמות כא, כט-ל),
יכול אף בידי אדם בן?
תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה"⁴⁵ (ויקרא כז, כט).
אין לי אלא מיתות חמורות, שלא ניתנה שגתן לכפרה,
מיתות קלות, שניתנה שגתן לכפרה - מניין?
תלמוד לומר: "כל חרם".

⁴² ואם מן הוא מערקה והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנדר יעריכנו הכהן

⁴³ כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת

⁴⁴ מט ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בכעליו ולא ישמרונו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת. ל אם כפר יושת עליו ונתן

פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו

⁴⁵ כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת

14. ו, ב - ז, א

רפ"י

כולי עלמא לא פליגי. דודאי נדרו נדר והקדישו הקדש ומעריך את אחרים דהא בר דעה הוא: **מלוה על פה.** כגון זה שהזיק ולא עמד בדין על כך קודם למיתה: תשלומי נזק כתובין בתורה ומדאורייתא משעבד ליה בעל כרחיה:

ואיכא דמתני לה. להא דרב יוסף ורבה:

חייב. דבר דעה הוא: **פטורין.** דאין לו דמים ועומד הוא ליחבל וכל הנך איכא ליהרג בדיני ישראל קאמר:

לחזרת עמידת ב"ד. שאין אתה יכול להחזירו לב"ד ולעמוד בדין על מה שחבל שאין מענין את דינו:

מכלל דת"ק סבר כו'. בתמיה: **והרגו.** השור הרג את החופר: **פטור.** בעל השור:

חייבין לשלם. אלמא מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיה וקשיא למאן דאוקי פלוגתייהו דרבי יוסי ות"ק דמתניי באם הזיק דא"כ קשיא סתמא אסתמא ואיכא דמותיב הך תיובתא לר"ש בן אלעזר אבל פליאה בעיני היאך יכול להקשות הא ר"ש תנא הוא ופליג:

בשעמד בדין. קודם שמת וחיבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דדינו חרוץ לשלם ה"ל כמלוה בשטר:

"רבי יוסי אומר: נודר ומעריך ומקדיש, ואם הזיק - חייב."

ותנא קמא מי קאמר דלא?

אלא, בנודר ומעריך ומקדיש - כולי עלמא: לא פליגי. כי פליגי: באם הזיק,

תנא קמא סבר: אם הזיק - אינו חייב בתשלומין, ורבי יוסי סבר: אם הזיק חייב בתשלומין.

במאי קמיפלגי?

אמר רב יוסף:

במלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי, תנא קמא סבר: מלוה על פה - אינו גובה מן היורשין, ורבי יוסי סבר: מלוה על פה - גובה מן היורשין.

רבה⁴⁶ אומר:

דכולי עלמא מלוה על פה אינו גובה מן היורשין, והכא במלוה הכתובה בתורה קמיפלגי, תנא קמא סבר: מלוה כתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיה, ורבי יוסי סבר: ככתובה בשטר דמיה.

ואיכא דמתני לה אהא:

"היוצא ליהרג,

הוא שחבל באחרים - חייב,

אחרים שחבלו בו - פטורין.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף הוא אם חבל באחרים - פטור,

שלא ניתנו לחזרת עמידת בית דין.

זא

מפלה דתנא קמא סבר: ניתנו לחזרת עמידת בית דין!?

אמר רב יוסף:

מלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי: תנא קמא סבר: מלוה על פה - גובה מן היורשין. ורבי שמעון בן אלעזר סבר: אינו גובה מן היורשין.

רבה אומר:

דכולי עלמא: מלוה על פה - אינו גובה מן היורשין, והכא ב"מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר" קמיפלגי: תנא קמא סבר: ככתובה בשטר דמיה, ורבי שמעון בן אלעזר סבר: לאו ככתובה בשטר דמיה.

מיתבי:

"החופר בור ברשות הרבים, ונפל עליו שור והרגו - פטור, ולא עוד, אלא שאם מת השור: יורשי בעל הבור - חייבין לשלם דמי שור לבעליו!"

אמר רבי אילא אמר רב:

קשעמד בדין.

והא "הרגו" קתני!

אמר רב אדא בר אבהו: מדובר

⁴⁶ שיטה מקובצת וכתבי יד. גירסת וילנא: רבא

בְּשַׁעֲשֵׂאוֹ טְרִיפָה.

וְהָאָמַר רַב נַחֲמָן:

תְּנֵי חָגָא:

"מֵת וְקָבְרוּ!"

וְהִילְכְתָּא:

דִּיתְבִּי דִּינֵי אַפּוּמָא דְבִירָא.

כ"י

וְהָא תְנֵי חָגָא מֵת וְקָבְרוּ. הַשּׁוֹר
בְּבוֹר כְּגוֹן שֶׁהִפִּיל עִמּוֹ חוֹלִיא
וְאִפְיִיחָא חַיִּיבִין יוֹרְשִׁין:
וְהִילְכְתָּא. הָא דְקִתְנֵי יוֹרְשִׁין
חַיִּיבִין כְּגוֹן דִּיתְבִּי דִּינֵי אַפּוּמָא
דְבִירָא וְחַיִּיבוּהוּ מִיֵּד לְשִׁלְמִים:

15. ז, א

רש"י

מזין עליו. זורקין בשבילו דם
 חטאתו ואשמו ולא הויא
 כחטאת שמתו בעליה כל זמן
 שלא נהרג:
 חטא בשוגג באותה שעה. שיצא
 ליהרג כגון שראה חלב וכסבור
 שומן הוא ואכלו:
 אין נזקקין לו. שיפריש קרבן
 ליקרב:
 מפני שאין מענין את דינו.
 שימתינו מלהורגו עד שישחטו
 הזבח ויזרק הדם שעינוי הדין
 הוא:
 רישא נמי. דקתני כשחטא קודם
 לכן מזין עליו הרי ממתנינים לו
 עד שישחט ויזרק:

תנו רבנן:

"היוצא ליהרג מדין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו.
 חטא באותה שעה - אין נזקקין לו".

מאי טעמא?

אמר רב יוסף:

מפני שאין מענין את דינו.

אמר ליה אביי:

אי הכי, אפילו רישא נמי!

כגון שהיה זבחו זבוח באותה שעה.

אבל אין זבחו זבוח - מאי? לא?!

אדתני: "חטא באותה שעה - אין נזקקין לו",

ליפלוג וליתני בדידה: במה דברים אמורים: שהיה זבח זבוח באותה שעה,
 אבל אין זבח זבוח - לא!

הכי נמי קאמר:

במה דברים אמורים: שהיה זבח זבוח באותה שעה,

אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה, ואין נזקקין לו.

16. ז, א

רש"י

מתני'

אין ממתניין לה עד שתלד. אלא הורגין ולדה עמה דחד גופא הוא:

ישבה על המשבר. קודם שנגמר דינה:

ממתניין לה עד שתלד. דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינט הוא:

נהנין בשערה. ובגמי מפרש טעמא:

אסורה בהנאה. כדקי"ל (פסחים דף כב:) ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום:

גמ'

לרבות את הולד. קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב ומתו ואנא ידענא דאין ומתו פחות משנים:

שניהם. מיותר לדרשה:

שניהן שוין. הנואף והנואפת יהו בני עונשין אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול או הוא קטן דלאו בר עונשין והיא גדולה ובת עונשין אין הגדול נהרג: ומשני אנו מגם ילפינן:

מתניתין

האשה שיצאה ליהרג - אין ממתניין לה עד שתלד.

האשה שישבה על המשבר - ממתניין לה עד שתלד.

האשה שנהרגה - נהנין בשערה.

בהמה שנהרגה - אסורה בהנאה.

גמרא

פשיטא, גופה היא!

איצטריה,

סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "פאשר ישית עליו בעל האשה"⁴⁷ (שמות כא, כב),

ממונא דבעל הוא, ולא ליפסדיה מיניה,

קא משמע לן.

ואימא הכי נמי!

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן:

אמר קרא: "ומתו גם שניהם"⁴⁸ (דברים כב, כב) - לרבות את הוולד.

והאי מיבעי ליה "עד שיהו שניהן שוין, דברי רבי יאשיהו!"

כי קאמרת מ"גם".

"ושבה על המשבר - ממתניין לה עד שתלד".

מאי טעמא?

כיון דעקר, גופא אחרינטא הוא.

⁴⁷ וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש פאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים

⁴⁸ מי ימצא איש שכב עם אשה בעלת בעל ומתו גם שניהם האיש השכב עם האשה והאשה ובערת הרע מישראל

17. ז, א

רש"י

לידי ניוול. שאם יהא חיות בולד יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא:

נוחל. אם נפלה לו ירושה בו ביום ובו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו:

ואמר רב ששת. האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו דא"נ לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים:

אלא נוחל בנכסי אמו. אם מתה בו ביום ואפי' הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרי' נפל הוא ואינו בן נחלה:

אבל עובר. אם מתה מעוברת לא ירתי לה קרובי העובר דהוא מת ברישא:

ומשני ה"מ. דהוא מיית ברישא לגבי מיתה כשהיא מתה מיתת עצמה: ופרכינן וגבי מיתה מי מיית הוא ברישא והא הוה עובדא ופרכיס לאחר מיתת אמו:

זנב הלטאה. אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

האשה היוצאה ליהרג, מכין אותה כנגד בית הריון, כדי שימות הולד תחילה, כדי שלא תבא לידי ניוול.

למימרא: היא קדמה ומתה ברישא.

והא קיימא לן דוולד מיית ברישא!

דתנן:

"תינוק בן יומו - נוחל,

ומנחיל" (גדה מד.).

ואמר רב ששת:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב.

דוקא בן יום אחד, אבל עובר - לא,

דהוא מיית ברישא, ואין הבן יורש את אמו בקבר, להנחיל לאחין מן האב!

הני מילי לגבי מיתה,

אידי דוולד זוטרא חיותיה, עיילא טיפה דמלאך המוות ומחתך להו לסימנין.

אבל נהרגה - היא מתה ברישא.

והא הוה עובדא ופרכיס עד תלת פרכוסים!

מידי דהוי אונב הלטאה דמפרכסת.

18. ז, א-ב

רַס"י

ומקרעין את כריסה. דזימנין
דמיקרי דהיא מייתא ברישא:
מחתך בבשר בעלמא הוא. ואין
חיוב אלא בחובל בחי דמוציא
:םד

אמר רב נחמן אמר שמואל:
האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת,
מביאין סכין ומקרעים את כריסה, ומוציאין את הוולד.

פשיטא, מאי עביד ^מחתך בבשר הוא!

זב

אמר רבה:
לא נצרכה להביא סכין דרך רשות הרבים.

ומאי קמשמע לן, דמספיקא מחללינן שבתא?!

תנינא:

"מי שנפלה עליו מפולת:

ספק הוא שם, ספק אינו שם,

ספק חי, ספק מת,

ספק נבר, ספק ישראל - מפקחין עליו את הגל" (יומא פג.)!

מהו דתימא: התם הוא דהוה ליה חזקה דחיותא.
אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא,
קא משמע לן.

19. ז, ב

רפ"י

נהנין בשערה. רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיאה נכרית): פיאה. קליעה:

מת אסור בהנאה. דכתיב ותמת שם מרים וגמר שם שם מעלה ערופה במסכת ע"ז באין מעמידין (דף כט:):

בפיאה נכרית. לאו שערה ממש קאמר אלא שהיתה לה פיאה משיער אשה אחרת קשורה לשערה [דרגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פיאה נכרית] ואמרה תנו אותה לבתי וקמ"ל מתני' דאע"ג דקשורה לה כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא ניחא לה דתיהוי כגופה לאיתסורי בהדיה וכנטולה מחיים דמיא:

שער נשים צדקניות. של עיר הנדחת שלא הודחו עמה מהו ואמר רבא התם בחלק (דף קיב.) פיאה נכרית שקשרה הצדקת לשערה קא מיבעיא ליה אי כגופה היא וניצול אי כממונה וק"י"ל (שם) צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף דכתיב ואת כל שללה תקבוץ וגו' אלמא מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה ותיפשוט ליה מהכא דגופה הוא דטעמא דאמרה תנו כו':

קשיא ליה לר"נ. הא דמוקמינן למתניתין בפיאה נכרית והא דומיא דבהמה קתני וכו':

אלא א"ר נחמן. לעולם שערה ממש ודקשיא לך איסורי הנאה נינהו ל"ק דשיער המת לא מיתסר בהנאה דלא דמי לשיער בהמה שנהרגה דאשה מיתתה אוסרתה ושיער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות אבל בהמה גמר דינה אוסרתה כדאמר בפסחים בפי' כל שעה (דף כב:). ממשמע שנאמר סקל יסקל השור איני יודע שהוא נבילה ואסורה באכילה ומה ת"ל לא יאכל את בשרו מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו אסור ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין כו' והילכך כל דמחובר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדה:

תני לוי כוותיה דרב. דמוקים לה בדאמרה תנו ובפיאה נכרית: **מתה.** ולא אמרה תנו אין נותנין כו':

פשיטא. דמש"ה אין נותנין שהמת אסור בהנאה אלא ודאי ה"ק שנויי המת כגון פיאה נכרית אסורין בהנאה ולהכי קתני להאי מפני משום דקא בעי לגלויי עלה דלאו בשערה ממש קא מיירי:

בהמה שנהרגה אסורה בהנאה. אפי' שערה:

"האשה שנהרגה - נהנין בשערה".

ואמאי? איסורי הנאה נהנהו!

אמר רב:

באמרת: "תנו שערי לבתי".

אילו אמרה: "תנו ידי לבתי" - מי יהבינן לה?!

אמר רב:

בפאה נכרית.

טעמא דאמרה: "תנו",

הא לא אמרה: "תנו" גופה הוא ומיתסר.

והא מיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא,

דבעי רבי יוסי ברבי חנינא:

שער נשים צדקניות - מהו?

ואמר רבא: בפאה נכרית קמיבעיא ליה!

כי קמיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא,

דתלי בסיתא,

הכא דמחבר בה,

טעמא דאמרה "תנו",

הא לא אמרה "תנו" - גופה הוא ומיתסר.

קשיא ליה לרב נחמן בר יצחק:

והא דומיא דבהמה קתני,

מה התם - גופיה,

אף הכא - נמי גופיה!

אלא אמר רב נחמן:

זו - מיתתה אוסרתה,

וזו - גמר דינה אוסרתה.

תני לוי כוותיה דרב,

תני לוי כוותיה דרב נחמן בר יצחק.

"תני לוי כוותיה דרב":

"האשה שיוצאה ליהרג:

ואמרה: "תנו שערי לבתי" - נותנין,

מתה - אין נותנין,

מפני שהמת אסור בהנאה".

פשיטא!

אלא שנויי המת - אסור בהנאה.

"תניא כוותיה דרב נחמן בר יצחק":

"האשה שמתה - נהנין בשערה,

בהמה שנהרגה - אסורה בהנאה.

ומה הפרש בין זה לזה?

זו - מיתתה אוסרתה,

וזו - גמר דינה אוסרתה".